

Duodji

Om faget

Fagets relevans

Duodji/duodje/duedtie som begrep omfatter all form for skapende aktivitet. I skolesammenheng er duodji/duodje/duedtie samisk tradisjonelt håndverk, kunsthåndverk, kunst og design. Duodji har lange tradisjoner og er utviklet gjennom generasjoner fra samisk veidekultur og mytologi. Gjennom menneskeskapte gjenstander gir duodji innblikk i, og forståelse for et urfolks kunnskaper og tradisjoner. Duodji uttrykker identitet og tilhørighet og synliggjør forholdet mellom mennesker og ulike miljøer. Duodji synliggjør også forholdet mellom menneske og natur. Faget handler om prosessen fra ide til produkt, der kunnskap om tradisjonelle råvarer, materialer og teknikker er sentral. Endringer i samfunnet fører til nye behov med videre utvikling og nyskaping. Faget bidrar til å utvikle gode holdninger til miljø og samfunn. Duodji/duodje/duedtie faget skal bidra til skapende, omstillingsrobuste og løsningsfokusede elever som kan ivareta samfunnets framtidige behov. Dette innebærer et entreprenørielt og kritisk tankesett utviklet i samarbeid med andre. Særsilt for duodji/duodje/duedtie er en fordypningsoppgave på 10.trinn, som skal utgjøre 30 % av opplæringen på ungdomstrinnet. Fordypningsoppgaven skal ta utgangspunkt i dipma- og/ eller garraduodji.

Kjerneelementer i faget

Håndverksferdigheter / duodjeferdigheter

Kjerneelementet håndverksferdigheter og duodjeferdigheter innebærer at elevene skal utvikle håndlag, praktiske ferdigheter og utholdenhet ved å bruke ulike redskaper og materialer. Ha kjennskap og ferdighet til å innhente råvarer fra naturen. Elevene skal utvikle forståelse for materialers egenskaper, funksjonalitet og uttrykk gjennom tradisjonell samisk håndverk og eget skapende arbeid. De skal bruke samiske tradisjonelle harde, myke materialer og moderne plastiske materialer på en etisk, miljøbevisst og trygg måte gjennom hele skoleløpet.

Kunst- og designprosesser

Kjerneelementet kunst- og designprosesser innebærer at elevene skal utvikle nysgjerrighet, inspirasjon, kreativitet, mot, skaperglede, utholdenhet og evne til å løse utfordringer. Kjerneelementet vektlegger både åpne og utforskende prosesser, videreutvikle tradisjonell kunnskap til moderne design, og stegvise prosesser med utvikling og innovasjon som mål. Elevene skal forstå og tolke samisk kunst og historie.

Visuell kommunikasjon

Kjerneelementet visuell kommunikasjon innebærer at elevene skal kunne lese, tolke, forstå og bruke det visuelle språket. Utvikle forståelse for samisk ornamentikk, symboler, mønster, tegning, farger og skisser er grunnleggende for å kunne kommunisere ideer, erfaringer, budskap og sammenhenger. Elevene skal bruke visuelle virkemidler og symbolikk bevisst og eksperimenterende i to-, tredimensjonale, og digitale uttrykk.

Kulturforståelse

Kjerneelementet kulturforståelse innebærer at elevene skal utforske samtidens visuelle kultur og kulturarv fra Sapmi og ulike urfolkskulturer som kilde til opplevelser og inspirasjon til egen skapende praksis. Elevene skal møte eksempler på og reflektere over hvordan tradisjonell kunnskap, kunst, håndverk og design speiler og former vår kultur, identitet og samfunnsutvikling. Samarbeide med lokalmiljø, primærnæringer, familie og slekt for å bidra til å styrke egen identitet, kulturforståelse og språk. Kunnskap om visuell og materiell kultur gir grunnlag for å ta bevisste valg som forbruker, medborger og i eget skapende arbeid. Kunne bruke samisk duodjeterminologi som er naturlig og hensiktsmessig å bruke når man arbeider med faget. Dette vil også styrke og bevare det samiske språket i skolen.

Fagspesifikk tekst om hvordan verdigrunnlaget synliggjøres i faget

I faget duodji/duodje/duedtie skal elevene utvikle nysgjerrighet, kreativitet, mot, skaperglede og utholdenhet og evne til å løse problemer i arbeid med myke, harde og plastiske materialer. De skal gjennom utforskning, nyteknisk og innovasjon lage produkter som dekker dagens og fremtidens behov, som gjenspeiler samisk tilhørighet i materialvalg, form og utsmykning. Elevene skal gjennom utforskende arbeidsmetoder få historisk og kulturell innsikt og møte ulike håndverkstradisjoner og kunstuttrykk slik at de kan ivareta og utvikle sin identitet i et inkluderende og flerkulturelt fellesskap. Å oppleve anerkjennelse og selv anerkjenne andres duodjitradisjoner og hvordan nye duodjiprodukter blir til. Kjennskap til ulike samiske klestradisjoner og klesplagg, samt terminologi og symboler gjør elevene i stand til å tolke identitet og mening. Opplæringen skal gi elevene en forståelse av kritisk og vitenskapelig tenkning. Kritisk og vitenskapelig tenkning innebærer å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer. Opplæringen skal skape en forståelse av at metodene for å undersøke virkeligheten må tilpasses det vi ønsker å studere, og at valg av metode påvirker det vi ser. De skal gjennom forskjellige materialer og arbeidsprosesser lære om etiske og miljøbevisste valg for å utvikle respekt for natur og miljø. Å kunne tolke og selv uttrykke tanker og meninger med visuelle uttrykk gir mulighet for medvirkning og holde demokratiets spilleregler i hevd.

Tverrfaglige temaer i faget

Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling er relevant i duodji/duodje/duedtie i utøvelse av tradisjonell kunnskap, der en henter og bearbeider naturmateriale i egen produksjon. Eleven skal kunne gjøre etiske og miljømessige materialvalg, slik at man tar vare på naturen. De skal kunne vurdere materialers egenskaper og muligheter. Eleven skal gjennom kreativitet og nytenkning lære å reparere og gjenbruke gjenstander og materialer. Det gir grunnlag for å etterspørre holdbar kvalitet som forbrukere, samt velge bort miljøskadelige produkter og materialer. Bærekraftige produksjonsteknikker er sentralt i duodji/duodje/duedtie og bevisstgjør eleven som ressurs i eget arbeid. Forståelse av hva bærekraftig utvikling i faget er, gir elevene grunnlag og mulighet til å utvikle ideer og løsninger i kunst og designprosesser, gjennom refleksjon, utforskning og i møte med det ukjente.

Demokrati og medborgerskap

Kunnskap om duodji gir eleven forutsetning til å forstå egen kultur, og utvikle forståelse og toleranse for andre kulturer. Det visuelle språket påvirker våre oppfatninger av hvem vi er, hvordan vi oppfatter andre og hvordan andre oppfatter oss. Elevene skal kunne gi uttrykk for tanker og følelser, ytre meninger og skape narrative fortellinger ved hjelp av det visuelle språket. Faget skal videreføre duodji kunnskaper fra tidligere generasjoner i et samtidsperspektiv. Skapende arbeid, nytenkning, og kunst- og kulturerfaringer kan bidra til demokratisk dannelse gjennom kritisk tenkning, og utfordring av systemer, tradisjoner og vaner. Gjennom duodji prosesser kan eleven lære om hvordan designstrategier brukes for å utvikle produkter eller holdninger, som har til hensikt å nå og påvirke definerte målgrupper i samfunnet. I en globalisert verden er det viktig at elevene får kunnskap om hvordan produksjonsprosesser innenfor håndverk og industri påvirker demografi og demokrati.

Folkehelse og livsmestring

Når elevene får jobbe med ulike materialer og teknikker, vekkes kreativitet og skaperglede. Praktisk skapende arbeid utvikler elevenes håndlag og arbeidsrutiner for sikker håndtering av materialer og verktøy, evne til kreativ problemløsning, fabulerende tankeprosesser og utholdenhet i møte med hverdagslivets utfordringer. Ved hjelp av det visuelle språket får elevene verktøy til å gi uttrykk for meninger, ideer og følelser i dialog med andre. Faget gir rom for å bruke alle sanser til å skape noe eget, som man kan vise til andre. Å arbeide med duodji/duodje/duedtie og kunst- og designprosesser gir mestringsfølelse, tro på egne ferdigheter, og motiverer til videre arbeid. Møter med samisk og andre kulturers kunst og kultur bidrar til å forme elevenes identitet, gir felles referanserammer og skaper mening i tilværelsen.

Grunnleggende ferdigheter i faget

Å kunne lese

Å kunne lese i duodji/duodje/duedtie: å kunne lese og forstå det visuelle språket, tolke tegn og symboler, ornamentikk, farge, form og mønstre i møte med kunst, design og duodji. Det gir inspirasjon til skapende arbeid og grunnlag for å kunne identifisere, lese og forstå omgivelsene. Å kunne lese mønstre, bruksanvisninger og andre beskrivelser, gir grunnlag for å forstå materialenes egenskaper, bruk av verktøy og arbeidsprosesser.

Muntlige ferdigheter

Å uttrykke seg muntlig i duodji/duodje/duedtie: handler om å sette ord på og reflektere over estetiske opplevelser og egne skapende prosesser. Dette innebærer å kunne presentere, beskrive og vurdere sammen med andre. Elevene skal kjenne til relevante fagbegreper om håndverksteknikker, materialer og verktøy, visuelle virkemidler, kunst- og kulturhistoriske referanser samt lærende språkuttrykk.

Digitale ferdigheter

Å kunne bruke digitale verktøy i duodji/duodje/duedtie: bruke digitale verktøy som ledd i skapende prosesser, innhente og sortere informasjon, opphavsrett samt å dokumentere og presentere eget og andres skapende arbeid. Kunne bruke digital teknologi til å utvikle kreativitet, innovasjon, problemløsningsevner, algoritmisk tankegang og entreprenørskap.

Å kunne regne

Å kunne regne i duodji/duodje/duedtie: lære å bruke tradisjonelle samiske målemetoder og andre målemetoder og regneferdigheter, kunnskap om geometriske grunnformer, lek og eksperimentering med mønstre, perspektivtegning. Det omfatter også proporsjoner og målestokk i skapende arbeid.

Å kunne skrive

Å uttrykke seg skriftlig i duodji/duodje/duedtie: er å skape mening gjennom å bruke samiske tegn og symboler i visuelle arbeider. Tegning og tekst er uttrykksformer og kan brukes i alle faser i en skapende prosess fra ideer, skisser, arbeidstegninger og i dokumentasjon.

Kompetansemål

Etter 2. trinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- samle og oppdage verdien i naturmaterialer fra nærmiljøet, og bruke dette i eget skapende arbeid
- samarbeide om å lage cakkit og stenger av naturmaterialer og sette opp lavvu og luovvi i full størrelse eller modell
- planlegge og utforme et fremtidsbygg
- utforske duodjiteknikker og bruke håndverktøy i arbeid med harde og myke materialer på en miljøbevisst og trygg måte
- møte samiske kunstverk og andre kulturuttrykk med undring og nysgjerrighet og lage visuelle fortellinger ut fra egen opplevelse av det de møter
- fabulere og fortelle gjennom tegning, maling og foto om eget og andres liv
- arbeide lekent og utforskende med materialer og visuelle og digitale uttrykk, og vise fram arbeider

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Eleven viser kompetanse i duodji når de kan hente materiale fra naturen, bruke hender og fantasi i skapende arbeid. Fortelle og vise gjennom visuelle uttrykksformer.

Etter 4. trinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- duddjot/duodjuhit/vitnesjidh med ulike grunnleggende teknikker og håndverktøy
- eksperimentere med materialers egenskaper, og undersøke hvordan man i duodji utnytter naturmaterialers egenskaper til å løse behov
- utforske og eksperimentere med geometriske grunnformer og mønstre fra duodji/duodje/duedie i konstruksjon og som formelementer
- reflektere over symboler og uttrykk fra samisk kunst og duodji/duodje/duedtie med utgangspunkt for eget arbeid
- utforske samiske og internasjonale kunstverk og lage en presentasjon av mangfold i motiv og visuelle uttrykk

- undersøke og samtale om bruk av samiske og andre symbolfarger, former og symboler fra duodji, og bruke disse i visuelle og digitale uttrykk
- gjennomføre et gjenbruksprosjekt og sette ord på hvordan en i egen hverdag kan bidra til å ivareta natur og miljø
- undersøke lavvoens eller gammens innvendige struktur og lage modell av en fremtidig sosial møteplass

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Eleven viser kompetanse i duodji når de kan bruke grunnleggende teknikker og håndverktøy til å forme når de viser eksempler på bruk av naturmaterialers egenskaper. Viser et mangfold av samiske uttrykk visuelt.

Etter 7. trinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- undersøke hvordan naturmaterialers egenskaper former funksjonelle og estetiske duodji/duodje/duedtie produkter og bruke materialers egenskaper i arbeid
- planlegge og lage funksjonell duodji/ duodje/duedtie eleven søker inspirasjon, begrunner valg, bruker fagtermer og viser fram prosess, og produkt
- duddjot bruksgjenstander gjennom en stegvis design prosess og lage en utstilling
- bruke elektrisk verktøy for myke materialer og håndverktøy for myke og harde materialer til bearbeidelse og sammenføyninger
- beskrive og uttrykke hvordan kunst og arkitektur formidler stemninger, følelser, meninger og kommuniserer identitet og tilhørighet
- gjennomføre prosjekt der elevene reparerer og gjenbraker materialer/gjenstander på en innovativ måte
- gjenkjenne og velge kvalitet framfor produkter med kort holdbarhet. Elevene skal ta gode valg som forbruker i et globalt perspektiv. Visualisere forløpet fra råvare til avfall i produkter med kort brukstid og sammenligne med tradisjonelle duodjiprodukters livsløp
- forklare rom og form ved hjelp av skisser, arbeidstegninger, modeller og digitale verktøy
- beherske digitale verktøy til planlegging, dokumentasjon og presentasjon av prosesser og gjenstander

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Eleven viser kompetanse i duodji ved å bruke kreativitet i utvikling av visuelle uttrykk og funksjonelle løsninger. Eleven skal kunne ulike håndverksteknikker og vise evne til praktisk problemløsning. Eleven tar vare på materialer, redskaper og bruker fagtermer i arbeidsprosesser.

Etter 10. trinn

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- sanke og bearbeide naturmaterialer, vite hvor og når materialet kan hentes og bruke materialet formålstjenlig
- planlegge og lage funksjonell duodji/duodje/duedtie med bakgrunn i eget forarbeid, der eleven søker inspirasjon, lager problemstilling for funksjon og form, gir uttrykk for løsninger gjennom skisser og arbeidstegninger, bruker fagtermer, begrunner valg og viser frem prosess og sluttprodukt
- bruke egnet verktøy og materialer på en bærekraftig og trygg måte i arbeid med duodji
- analysere mønster i tradisjonelle bånd og programmere en mønsterrapport som lages i myke materialer
- samtale om hvordan samiske og andre kunstnere har uttrykt seg gjennom kunst, og inspirere til eget arbeid
- eksperimentere med teknikker, former og estetiske virkemidler, dele erfaringer, reflektere over uttrykk, funksjon og kvalitet
- velge å fordype seg i en type duodji/duodje/duedtie
- velge form og egnede materialer ut fra funksjon og kvalitet, undersøke produkters livsløp og muligheter for reparasjon og gjenbruk
- reflektere over hvilken rolle kunst og design kan spille i utvikling mot en mer bærekraftig fremtid, og hvordan en selv kan ta ansvar som forbruker, medborger og gjennom eget skapende arbeid
- undersøke hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniseres gjennom bilder og duodjigjenstander
- lage modeller i målestokk
- arbeide med stedsutvikling med utgangspunkt i duodji og samiske byggeskikker

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Eleven viser kompetanse i duodji når de kan forklare bearbeiding og bruk av naturmaterialer. Eleven kan foreslå løsninger på samfunnsutfordringer i designprosesser. Eleven skal kunne bruke elektriske verktøy og andre håndverktøy på en trygg og bærekraftig måte. Eleven skal kunne vise til ideutvikling, bruk av visuelle virkemidler, håndverksferdigheter og faglig refleksjon over hvordan kunst, håndverk og design speiler og former kultur, samfunnsutvikling og identitet.

Fordypning på 10 trinn.

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

Elevene skal velge fordypning på 10 trinn i enten en kunstdel eller en håndverksdel med egne kompetansemål. Fordypningen elevene velger skal utgjøre 30% av opplæringen i faget.

Vurdering

Fagspesifikk omtale av vurdering i fag

Opplæringen og vurderingen i faget skal være i tråd med overordnet del av læreplanverket. Læreren skal gjennom sin vurderingspraksis støtte opp under elevens dybdelæring, motivasjon og mestring.

Kompetansemålene er grunnlaget for vurdering i faget. Kompetansemålene skal forstås i lys av formålsparagrafen i opplæringsloven, overordnet del og teksten Om faget.

Elevene skal medvirke i egen læring. De skal få muligheten til å vise kompetansen sin på ulike måter, reflektere over læringen og delta aktivt i vurderingen av eget arbeid. Læreren skal støtte og veilede eleven til å kunne sette seg mål og vurdere egen utvikling.

Underveisvurderingen i fag skal brukes som et redskap i læreprosessen, gi grunnlag for tilpasset opplæring og bidra til at eleven øker kompetansen sin i faget. Den kompetansen eleven har vist underveis i opplæringen, er en del av grunnlaget for vurderingen når standpunktkarakteren i fag skal fastsettes.

I standpunktvurderingen skal læreren vurdere den samlede kompetansen i faget. Vurderingsgrunnlaget skal ivareta bredden i kompetansemålene i læreplanen. Eleven skal være kjent med hva det blir lagt vekt på i fastsettingen av standpunktkarakteren.

Sluttvurdering

Elevens praktisk skapende arbeid knyttet til det å bruke naturen og hente naturmateriale, og kunne bruke verktøy naturlig i arbeidsprosessen til å lage produkter, danner grunnlag for vurdering. Sluttprodukter, dokumentasjon, ideutvikling og utprøving er også en vesentlig del av vurderingsarbeidet. Elevens kompetanse til å visualisere ideer og tanker skal vurderes, samt faglig refleksjon over egne og andres arbeider.

Fordypningen elevene velger på 10. Trinn skal utgjøre 30% av vurderingsgrunnlaget, og danne grunnlag for å gjennomføre muntlig eksamen i faget.